

Адміністративні методи державного регулювання економіки

Адміністративне регулювання – це дії адміністрації держави або регіону, спрямовані на збалансованість інтересів господарювання за допомогою нормативних актів, вказівок, розпоряджень. Суть адміністративних методів залежить від обраного способу управління суб'єктами ринкової діяльності. Наприклад, ліцензування вводять з метою регламентувати підприємництво у тих видах діяльності, які не може регулювати ринок.

Адміністрація – це орган державної влади на конкретній території. Вона покликана втілювати в життя закони, постанови і розпорядження, що відіграють організаційну роль і визначають відносини між членами суспільства. В умовах нинішнього динамізму адміністративний апарат державного управління повинен оперативно приймати рішення, прогнозувати майбутнє. Запізнення держадміністрації з прийняттям відповідних рішень робить їх непотрібними.

Адміністративна реформа – політико-правова реорганізація, що спрямована на удосконалення організаційної структури та ефективності виконавчої та місцевої влади.

Застосування адміністративних методів є необхідним та ефективним у таких сферах:

- 1) прямий контроль держави над монопольними ринками;
- 2) охорона навколишнього середовища і здоров'я людей;
- 3) соціальний захист населення, визначення і гарантування мінімально допустимих життєвих параметрів – встановлення соціальних стандартів (гарантований прожитковий мінімум, регламентація умов праці тощо);
- 4) реалізація державних програм і планів тощо.

Влада, використовуючи адміністративні методи регулювання, вирішує проблеми, які не під силу ринку. Йдеться про виконання перспективних завдань розвитку країни, окремих регіонів, у тому числі формування доцільних виробничих комплексів з охорони і раціонального використання природних ресурсів, організації раціонального використання та відтворення трудових ресурсів тощо.

Еволюція ринкових відносин – це перехід від стихійного ринку через його розвиток і удосконалення до впровадження державного регулювання, що дає змогу збалансувати складові елементи системи та поставити конкретні цілі, розробити масштабні проекти та державні програми. В період війни, економічних криз адміністративне регулювання посилюється. Після стабілізації економічної системи його вплив послаблюється. Проте вільного, повністю саморегульованого ринку немає. Отже, державне адміністративне регулювання є об'єктивною потребою.

В умовах перехідної економіки адміністративне регулювання насамперед націлене на створення відповідних умов для саморегулювання. Адміністративні засоби досить ефективні, а деколи мають більшу перевагу порівняно з іншими способами державного регулювання економіки. Використання адміністративних методів обґрунтоване в ситуаціях, коли нічим не обмежена свобода окремих суб'єктів зумовлює втрати для інших суб'єктів і ринкової економіки в цілому.

Адміністративне регулювання доцільне у разі прямого державного контролю над монопольними ринками шляхом державного регулювання цін. Адміністративний контроль ведуть за екологічною безпекою великих виробництв, використанням трансфертних платежів та ін. Регулювання економіки адміністративними засобами ефективне й тоді, коли спрямоване на захист національних інтересів у системі зовнішньоекономічної діяльності, наприклад, ліцензування експорту або державний контроль за імпортом.

За умов перехідного періоду від адміністративно-командної системи до ринкових відносин, адміністративне регулювання більшість підприємств сприймають як вседозволеність. У результаті порушується збалансованість розвитку господарств, утворюються диспропорції у грошовому обігу, розриваються стадії регіонального відтворення. Зменшити тривалість цього періоду, в якому, зокрема, опинилась Україна можна запровадженням твердої виконавчої влади.

Нагромаджений свого часу в адміністративній економіці досвід у справі державного регулювання з великим ефектом використали країни ринкової економіки, зокрема Франція, Японія та ін. В міру стабілізації економіки державне адміністративне регулювання поступово перетворюється у глобальний державний вплив. Щойно тоді, в міру реалізації ринкових реформ, слід поетапно визначати межі й для державного регулювання ринкової економіки.

Влада, використовуючи адміністративні методи регулювання, вирішує проблеми, які не під силу ринкові. Йдеться про виконання перспективних завдань розвитку країни, окремих її регіонів, у тому числі формування доцільних виробничих комплексів з охорони і раціонального використання природних ресурсів, організацію раціонального використання трудових ресурсів тощо. Адже адміністративне регулювання – це управління об'єктом на стадії його руху до заданого результату; діяльність уряду щодо виконання законів і формування суспільної атмосфери, які б сприяли ефективному функціонуванню ринкової економіки, а також створенню умов конкуренції, перерозподілу валового національного продукту і національного багатства; коригування розподілу ресурсів з метою удосконалення суспільного виробництва; стабілізація економіки через широкий контроль за фінансовою, кредитно-грошовою діяльністю фізичних та юридичних осіб; аналіз економічної кон'юнктури; стимулювання виробничої активності тощо.

Держава втручається у підприємницьку діяльність навіть за усіх сприятливих умов. Йдеться про застосування фіксованих цін, про цінову дискримінацію (заборона виробникам запроваджувати свою ціну на

продукцію подібної якості, якщо це завдає шкоди конкуренції). Такі обмеження визначає держава, а також дія законів про недобросовісну конкуренцію, використання цінової реклами тощо.

У США з метою підвищення ефективності роботи органів державної влади, поліпшення іміджу державної служби 1939 р. було створено американське товариство державного управління. Сьогодні воно налічує понад 12 тис. службовців, керівників, учених і студентів, які впроваджують наукові ідеї та розробки у державний сектор. Найактивніше в організації професійних адміністраторів США діють такі секції: політичного аналізу та управління; наукових досліджень у державному управлінні; управління в кризових ситуаціях; бюджету і фінансового управління; адміністрування в охороні здоров'я; державного законодавства та ін.

В умовах формування ринкових відносин, економічної свободи, потрібна розробка дієвих механізмів територіальних систем адміністративного регулювання, які б забезпечували збалансованість інтересів суб'єктів регіону та відповідне регулювання процесів економічного і соціального розвитку. Відповідальність за це покладена на представників Президента та державні адміністрації усіх рівнів – області, адміністративного району. Йдеться, насамперед, про суміщення галузевого і територіального *індикативного* (рекомендаційного) планування, поєднання регіональних інтересів з інтересами підприємств (об'єднань) загальнодержавного підпорядкування, що розміщені на території регіону. За всіляких умов важливу роль у реалізації завдань регіонального адміністративного регулювання відіграє держава. Вона повинна забезпечити виконання програми реструктуризації економіки; будівництво підприємств, які завершують технологічні цикли, випускають кінцеву продукцію. Реалізувати таку програму можна як за кошти загальнодержавного фонду регіонального розвитку, так і через отримання державних замовлень.

Механізм адміністративного регулювання зовнішньоекономічної політики – це втілення у життя адміністративними державними органами заходів з формування зовнішньоекономічних зв'язків.

Сучасне адміністративне регулювання в Україні є розімкненою системою (системою спостережень) без елементів зворотного зв'язку та належного виконавчого механізму. Немає чіткого розмежування прав і відповідальності, з одного боку, між державним центром і місцевими органами влади, з іншого – між апаратом Президента, урядом і законодавчими органами. Це зумовлює дублювання, підміну функцій, неможливість ефективно використовувати владні повноваження. Державні структури самоусуваються від вирішення питань, які в ринковій економіці є у сфері їхньої компетенції. У великих масштабах виникають недержавні структури спекулятивно-посередницького типу, організація і діяльність яких далекі від принципів реформи. Після розпаду радянської імперії і втрати старих основ управління натомість нічого нового не було запропоновано, а без конкуренції це призвело до некерованості економікою. Виник своєрідний вакуум, який породив організаційну анархію і падіння виконавської

дисципліни, де за цих умов громадяни часто позбавлені таких основоположних суспільних благ, як законність і правопорядок.

У період економічного спаду можна було б зменшити тривалість періоду кризи запровадивши сильну виконавчу владу, передусім в областях. В Україні, однак, головні важелі виконавчої влади – управління, планування господарства – у чинному законодавстві, по суті, проігноровані.

Відмінність адміністративного регулювання від правового полягає в тому, що правове регулювання носить переважно стратегічний характер; крім того, реалізація правових методів на місцях здійснюється за допомогою адміністративного регулювання економіки.

Використана література:

1. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл.
2. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.
3. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман Яковенко. – [Вид. 2-ге, випр.]. – Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. – 130 с.
4. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.
5. Яковенко Р. В. Державне регулювання економіки : конспект лекцій / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 40 с. : іл.

Р. В. ЯКОВЕНКО,

к.е.н., доцент